

Warszawa, 31 lipca 2020 r.

Znak: P-20200730-007

Pan
Piotr Dziezic
Podsekretarz Stanu,
Generalny Inspektor
Informacji Finansowej
Departament Informacji Finansowej
Ministerstwo Finansów
ul. Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze,

na wstępie chciałabym bardzo podziękować za pismo Generalnego Inspektora Informacji Finansowej, dalej „GIIF”, z dnia 25 czerwca 2020 r. (znak: IF6.771.11.2020). Państwa pismo jest dla nas ważne i pozwoli biegłym rewidentom lepiej wypełniać obowiązki wynikające z przepisów prawa.

Nawiązując do zawartej w piśmie prośby informujemy, że pismo zostało opublikowane na stronie internetowej Polskiej Izby Biegłych Rewidentów w aktualności pt. „GIIF przypomina o obowiązkach wynikających z ustawy AML”, pod adresem:

<https://www.pibr.org.pl/pl/aktualnosci/1406,GIIF-przypomina-o-obowiazkach-wynikajacych-z-ustawy-AML>).

Jednocześnie w nawiązaniu do tego pisma i wątpliwości, jakie powstały w toku jego analizy, zwracam się z uprzejmą prośbą o ustosunkowanie się do kwestii prawidłowości interpretacji przepisów ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (tekst jedn. Dz. U. z 2020 roku, poz. 971 ze zm.), dalej „ustawa”. W szczególności proszę o odniesienie się do kwestii relacji oceny ryzyka (art. 27 ust. 1 ustawy) oraz rozpoznania i udokumentowania rozpoznania ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu (art. 33 ust. 1 ustawy) w praktyce wykonywania zawodu instytucji obowiązanej, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 15, to jest biegłego rewidenta. Poniższe zapytanie zostało przygotowane z uwzględnieniem przepisów dotyczących wykonywania zawodu przez biegłego rewidenta, w tym ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (tekst jedn. Dz. U. z 2019 roku, poz. 1421 ze zm.), dalej „ustawa o biegłych rewidentach”.

Nadmieniam też, że pismem z dnia 30 stycznia 2020 r. (znak: P-20200130-002) Krajowa Rada Biegłych Rewidentów zwróciła się do GIIF z uprzejmą prośbą o odpowiedź na pytania m. in., czy instytucją obowiązaną jest biegły rewident czy firma audytorska (kopia tego pisma w załączeniu). Z uwagi na fakt, że do dnia dzisiejszego nie wpłynęła do nas odpowiedź, poniższe wątpliwości opisane zostaną w kontekście wynikającym z ustawy, a więc wobec „biegłych rewidentów”.

Ocena ryzyka

W przypadku biegłych rewidentów, przygotowanie oceny ryzyka na podstawie art. 27 ust. 1 ustawy następuje na zasadach ogólnych, to jest z uwzględnieniem co najmniej czynników ryzyka odnoszących się do klientów, państw lub obszarów geograficznych, produktów, usług transakcji lub kanałów ich dostaw. Analiza czynników ryzyka uwzględnia elementy wskazane w art. 43 ust. 2 ustawy.

W naszej ocenie, z uwagi na specyfikę wykonywania zawodu i ustawowo określony zakres usług oferowanych przez biegłego rewidenta, biegli rewidenci należą do kategorii instytucji obowiązanych narażonych w niewielkim stopniu na ryzyko prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu. Wynika to przede wszystkim z ograniczonego ustawą o biegłych rewidentach zakresu czynności biegłych rewidentów. Zgodnie bowiem z art. 3 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach, zawód biegłego rewidenta polega na:

- 1) wykonywaniu czynności rewizji finansowej (w rozumieniu art. 2 pkt 7 ustawy o biegłych rewidentach),
  - 2) świadczeniu usług atestacyjnych (w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy o biegłych rewidentach) innych niż czynności rewizji finansowej, niezastrzeżonych do wykonywania przez biegłych rewidentów,
  - 3) świadczeniu usług pokrewnych (w rozumieniu art. 2 pkt 6 ustawy o biegłych rewidentach)
- zgodnie z krajowymi standardami wykonywania zawodu.

Efektywne zarządzanie ryzykiem i umiejętna ocena czynników ryzyka, w przypadku biegłego rewidenta, może zostać w zasadzie doprowadzić do niemal całkowitej eliminacji ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu.

Naszym zdaniem, ocena ryzyka sporządzana w instytucji obowiązanej, jaką jest biegły rewident odnosi się wyłącznie do umów o wykonywanie czynności mieszczących się w ww. zakresie wykonywania zawodu przez biegłego rewidenta zawieranych z klientami i uwzględnia co najmniej czynniki ryzyka odnoszące się do klientów, państw lub obszarów geograficznych, produktów, usług, transakcji lub kanałów ich dostaw.

Zwracamy się także z prośbą o udzielenie wskazówek co do oceny ryzyka. Wydaje się, że biegli rewidenci mogą posilkować się, przy ocenie ryzyka, czynnikami wskazanymi w Załączniku nr 1 „Przykłady obszarów powiązanych z poszczególnymi czynnikami ryzyka wskazanymi w art. 27 ust. 1 ustawy, które powinny być uwzględnione w procesie oceny ryzyka” do Stanowiska UKNF z dnia 15 kwietnia 2020 r. dotyczącego oceny ryzyka instytucji obowiązanej:

(https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stanowisko_UKNF_dot_oceny_ryzyka_instytucji_obowiazanej.pdf).

Uprzejmie prosimy o wskazówki co do metodyki oceny ryzyka właściwej dla biegłych rewidentów. W szczególności prosimy o odpowiedź na pytanie, czy biegli rewidenci są zobowiązani do stosowania metody pośredniej (przyjętej w Krajowej Ocenie Ryzyka) czy też metody minimalnego standardu metodycznego, o którym mowa w ww. Stanowisku UKNF obejmującym 4 elementy:

- 1) ocenę ryzyka inherentnego, czyli ryzyka występującego w sytuacji braku działań podjętych w celu zmniejszenia prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka i/lub ograniczenia jego efektów, w odniesieniu do każdego czynnika ryzyka wymienionego w art. 27 ust. 1 ustawy,
- 2) wskazanie mitygantów ryzyka oraz poddanie ocenie ich efektywności,
- 3) ocenę ryzyka rezydualnego, czyli ryzyka pozostającego po wprowadzeniu procedur kontroli ryzyka, mitygantów oraz po dokonaniu oceny ich efektywności,
- 4) zdefiniowanie planowanych przez instytucję obowiązaną działań w celu zarządzania ryzykiem rezydualnym (o ile są planowane).

Rozpoznanie i udokumentowanie ryzyka

W przypadku biegłych rewidentów, na podstawie art. 33 ust. 2 ustawy mają oni obowiązek rozpoznać ryzyko prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu związane ze stosunkami gospodarczymi lub z transakcją okazjonalną oraz ocenić poziom rozpoznanego ryzyka. Na podstawie art. 33 ust. 3 ustawy, instytucje obowiązane dokumentują rozpoznane ryzyko prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu związane ze stosunkami gospodarczymi lub z transakcją okazjonalną oraz jego ocenę, uwzględniając w szczególności czynniki dotyczące:

- 1) rodzaju klienta;
- 2) obszaru geograficznego;
- 3) przeznaczenia rachunku;
- 4) rodzaju produktów, usług i sposobów ich dystrybucji;
- 5) poziomu wartości majątkowych deponowanych przez klienta lub wartości przeprowadzonych transakcji;
- 6) celu, regularności lub czasu trwania stosunków gospodarczych.

W wykonaniu ww. obowiązku wydaje się, że biegły rewident mógłby – w przypadku np. badania sprawozdania finansowego, sporządzić dokument zawierający przykładowo następujące informacje:

Rodzaj klienta – *klient niskiego ryzyka (siedziba w Polsce)*

Obszar geograficzny – *Polska*

Przeznaczenie rachunku – *nie dotyczy*

Rodzaj produktów, usług i sposobów ich dystrybucji – *(np.) badanie sprawozdania finansowego*

Poziom wartości majątkowych deponowanych przez klienta lub wartości przeprowadzonych transakcji – *... zł (wynagrodzenie wynikające z zawartej z Klientem umowy)*

Cel, regularność lub czas trwania stosunków gospodarczych – *umowa o badanie sprawozdania finansowego zawarta na okres ... lat.*

Ocena ryzyka - *niskie*

Podsumowanie

W związku z przedstawionymi powyżej wątpliwościami, uprzejmie proszę o odpowiedź na pytania:

- 1) Czy prawidłowa jest przyjęta i zaproponowana powyżej interpretacja przepisów ustawy w odniesieniu do:
  - a. oceny ryzyka,
  - b. przedstawionego przykładu dokumentacji rozpoznanego ryzyka i jego oceny?
- 2) Czy prawidłowe jest stanowisko, zgodnie z którym ocena ryzyka sporządzana w instytucji obowiązanej, jaką jest biegły rewident odnosi się wyłącznie do umów o wykonywanie czynności mieszczących się w ww. zakresie wykonywania zawodu przez biegłego rewidenta?
- 3) Jaka metodyka oceny ryzyka powinna zostać zastosowana w praktyce biegłego rewidenta?
- 4) Czy podany w niniejszym piśmie przykład udokumentowania rozpoznania i oceny poziomu ryzyka jest prawidłowy?

Tak jak wspominaliśmy w naszym poprzednim piśmie, jesteśmy otwarci na spotkanie z Państwem i możliwość rozmowy na te tematy a także na przedstawienie bardziej szczegółowych informacji związanych z wykonywaniem zawodu przez biegłych rewidentów.

Z poważaniem

P r e z e s

Krajowej Rady Biegłych Rewidentów

Podpisany certyfikatem wystawionym dla Barbara Misterska-Dragan (Certyfikat kwalifikowany).
Utworzony w dniu: 2020-07-31 09:59:58 +0200

Barbara Misterska-Dragan

PIBR

Polska Izba Biegłych
Rewidentów

Znak: P-20200130-002

MINISTERSTWO FINANSÓW BIURO PODAWCZE	
Wpł.	2020 -01- 31
Dep.	zał. .... <i>[Signature]</i>

Warszawa, 30 stycznia 2020 r.

Pan
Piotr Dziejic
Podsekretarz Stanu,
Generalny Inspektor
Informacji Finansowej
Departament Informacji Finansowej
Ministerstwo Finansów
ul. Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa

Szanowny Panie Ministerze,

zwracamy się z uprzejmą prośbą o przedstawienie Państwa stanowiska w sprawie interpretacji przepisów ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (t. j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1115 z późn. zm.) („ustawa AML”/„AML”).

W art. 2 ust. 1 pkt 15 ustawy AML określony jest katalog „instytucji obowiązanych”. Wśród nich są „biegłi rewidenty”.

Takie zdefiniowanie, po pierwsze różni się od zapisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniającej rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylającej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE („dyrektywa AML”). Po drugie stwarza wątpliwości interpretacyjne na gruncie postanowień ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1421 z późn. zm.) („ustawa o biegłych rewidentach”).

Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 3 lit. a) dyrektywy AML, dyrektywę stosuje się do podmiotów zobowiązanych - osób fizycznych lub prawnych podczas wykonywania ich działalności zawodowej, w tym biegłych rewidentów (ang. auditors).

Do wyjaśnienia, przedstawionych w dalszej części pisma, wątpliwości niezbędne jest przytoczenie niektórych zapisów ustawy o biegłych rewidentach, która rozróżnia „biegłych rewidentów” oraz „firmy audytorskie”.

- Biegły rewident

Biegłym rewidentem jest osoba fizyczna wpisana do rejestru biegłych rewidentów. Wpis do rejestru jest dokonywany po spełnieniu określonych w ustawie warunków. (art. 4 ust. 1 i 2).

Zawód biegłego rewidenta polega na wykonywaniu czynności rewizji finansowej, świadczeniu usług atestacyjnych innych niż czynności rewizji finansowej, niezastrzeżonych do wykonywania przez biegłych rewidentów oraz świadczeniu usług pokrewnych - zgodnie z krajowymi standardami wykonywania zawodu (art. 3 ust. 1).

Biegły rewident wykonuje zawód w imieniu firmy audytorskiej (art. 3 ust. 3).

Biegły rewident może wykonywać zawód jako: osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą we własnym imieniu i na własny rachunek, wspólnik firmy audytorskiej, osoba fizyczna pozostająca w stosunku pracy z firmą audytorską lub osoba fizyczna, w tym osoba prowadząca działalność gospodarczą, inna niż osoba, o której mowa w art. 46 pkt 1, która zawarła umowę cywilnoprawną z firmą audytorską (art. 3 ust. 2).

Biegły rewident może wykonywać zawód po uprzednim zawiadomieniu Krajowej Rady Biegłych Rewidentów o podjęciu i formie wykonywania zawodu, a w szczególności o adresie i nazwie firmy audytorskiej, w imieniu której będzie wykonywał zawód (art. 3 ust. 4).

W rejestrze biegłych rewidentów wpisani są wszyscy biegli rewidenci, zarówno ci którzy zadeklarowali wykonywanie zawodu jak i ci którzy zawodu nie wykonują (posiadają tytuł biegłego rewidenta, prawa jak również obowiązki ale pracują w innych dziedzinach, np. jako dyrektorzy finansowi, główni księgowi, w działach księgowości, controllingu, itp.).

- Firma audytorska

Firmą audytorską jest jednostka, w której badania sprawozdań finansowych przeprowadzają biegli rewidenci, wpisana na listę firm audytorskich i prowadząca działalność w jednej z następujących form (art. 46):

- 1) działalności gospodarczej prowadzonej przez biegłego rewidenta we własnym imieniu i na własny rachunek;
- 2) spółki cywilnej, spółki jawnej lub spółki partnerskiej, w której większość głosów posiadają biegli rewidenci lub firmy audytorskie, zatwierdzone co najmniej w jednym państwie Unii Europejskiej; w spółkach, w których powołano zarząd, większość członków zarządu stanowią biegli rewidenci zatwierdzeni co najmniej w jednym państwie Unii Europejskiej; jeżeli zarząd składa się z nie więcej niż 2 osób, jedną z nich jest biegły rewident;
- 3) spółki komandytowej, w której komplementariuszami są wyłącznie biegli rewidenci lub firmy audytorskie zatwierdzeni co najmniej w jednym państwie Unii Europejskiej;
- 4) spółki kapitałowej lub spółdzielni, które spełniają następujące wymagania:
  - a) większość członków zarządu stanowią biegli rewidenci zatwierdzeni co najmniej w jednym państwie Unii Europejskiej; jeżeli zarząd składa się z nie więcej niż 2 osób, jedną z nich jest biegły rewident,
  - b) większość głosów na walnym zgromadzeniu posiadają biegli rewidenci lub firmy audytorskie zatwierdzeni co najmniej w jednym państwie Unii Europejskiej,
  - c) większość członków organów nadzorczych stanowią biegli rewidenci zatwierdzeni co najmniej w jednym państwie Unii Europejskiej;
- 5) spółdzielczego związku rewizyjnego, który spełnia następujące wymagania:
  - a) zatrudnia do badania biegłych rewidentów,
  - b) większość członków zarządu stanowią biegli rewidenci zatwierdzeni co najmniej w jednym państwie Unii Europejskiej; jeżeli zarząd składa się z nie więcej niż 2 osób, jedną z nich jest biegły rewident.

Przedmiotem działalności firmy audytorskiej jest wykonywanie czynności rewizji finansowej (art. 47 ust. 1).

W przypadku firmy audytorskiej, o której mowa w art. 46 pkt 1-4, przedmiotem działalności może być również (art. 47 ust. 2):

- 1) usługowe prowadzenie ksiąg rachunkowych i podatkowych;
- 2) doradztwo podatkowe;

- 3) prowadzenie postępowania upadłościowego lub likwidacyjnego;
  - 4) działalność wydawnicza lub szkoleniowa w zakresie rachunkowości, rewizji finansowej i podatków;
  - 5) wykonywanie ekspertyz lub sporządzanie opinii ekonomiczno-finansowych;
  - 6) świadczenie usług doradztwa lub zarządzania, wymagających posiadania wiedzy z zakresu rachunkowości, rewizji finansowej, prawa podatkowego oraz organizacji i funkcjonowania przedsiębiorstw;
  - 7) świadczenie usług atestacyjnych innych niż czynności rewizji finansowej, niezastrzeżonych do wykonywania przez biegłych rewidentów;
  - 8) świadczenie usług pokrewnych;
  - 9) świadczenie innych usług zastrzeżonych w odrębnych przepisach do wykonywania przez biegłych rewidentów.
- Świadczenie usług, o których mowa w ust. 2 pkt 7 i 8, zgodnie z krajowymi standardami wykonywania zawodu, jest możliwe tylko w ramach firmy audytorskiej (art. 47 ust. 2a.).

Odpowiedzialność wobec badanej jednostki za przeprowadzenie badania ponosi firma audytorska zawierająca umowę o przeprowadzenie badania (art. 48 ust. 1).

Na tym tle pojawiają się następujące wątpliwości interpretacyjne:

1. Czy zapisy ustawy AML należy rozumieć literalnie, tym samym czy instytucją obowiązana jest biegły rewident a nie firma audytorska?
2. Czy przepisy, procedury AML powinny być stosowane przez samych biegłych rewidentów czy też przez firmy audytorskie, które są uprawnione do badania i w których pracują biegli rewidenty?
Z tą wątpliwością wiąże się jeszcze jedno ryzyko. Jeżeli przepisy ustawy AML mają stosować biegli rewidenty to firmy audytorskie być może niezgodnie z postanowieniami RODO¹ gromadzą, dla potrzeb AML, dane osobowe swoich klientów.

3. Czy biegły rewident/firma audytorska musi stosować AML jeżeli np. organizuje szkolenie z ustawy o rachunkowości lub też przygotował narzędzie wspomagające pracę (np. na bazie arkusz Excel), które zamierza sprzedawać?

Z ustawy AML wynika, że ustawę stosuje biegły rewident, bez analogicznego ograniczenia jakie jest w dyrektywie AML - podczas wykonywania swojej działalności zawodowej. Można więc wnioskować, że musi ją stosować zawsze bez względu na to czy świadczy usługi wchodzące w zakres wykonywania zawodu, czy też spoza tego zakresu. W dyrektywie AML jest mowa, że obowiązki powstają w związku z wykonywaniem działalności zawodowej (profesjonalnymi usługami), czyli jak rozumiemy np. badaniem sprawozdania finansowego (do czego uprawnione są wyłącznie firmy audytorskie/biegli rewidenty).

Pozwalamy sobie wskazać, że w naszej opinii jako działalność zawodową rozumiemy usługi odnoszące się tylko i wyłącznie do wykonywania czynności biegłego rewidenta na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach. Oznaczałoby to, że inne usługi spoza zakresu działalności określonej w art. 3 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach, nawet jeśli są świadczone przez biegłego rewidenta, np. szkolenia, sprzedaż narzędzia w Excelu czy doradztwo finansowe nie mieszczą się już w tej kategorii, a w konsekwencji nie podlegają obowiązkom AML.

4. Czy w przypadku potwierdzenia naszej opinii wyrażonej w pytaniu nr 3 podobnie należy interpretować zapisy ustawy AML w zakresie usług doradztwa podatkowego i usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 14, 15 oraz 17 ustawy AML?

Tego rodzaju usługi, nie zastrzeżone dla biegłych rewidentów, mieszczą się także w zakresie działalności firm audytorskich i są przez nie świadczone na mocy zapisów art. 47 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy o biegłych rewidentach.

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 119, str. 1 z późn. zm.), („RODO”).

Wymienione w pytaniu kategorie przedmiotów prowadzonej działalności gospodarczej są wobec siebie na tyle komplementarne, że firmy audytorskie i biegli rewidentzi zwykle decydują się na łączne świadczenie tego rodzaju usług, aby zapewnić klientowi kompleksową obsługę doradczą-księgową. Ponawiamy zatem postawione powyżej w punkcie 3 pytanie dotyczące rozszerzenia zakresu przedmiotowego Ustawy AML na kategorie przedmiotów działalności świadczonych przez jedną firmę audytorską inne niż zastrzeżone do wyłącznych kompetencji biegłego rewidenta, doradcy podatkowego czy usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, a również będących w ofercie obejmując m.in. pozostałe usługi świadczone przez biegłych rewidentów, doradców podatkowych i prowadzących księgi rachunkowe, doradztwo finansowe, szkolenia, czy udostępnianie rozwiązań informatycznych mających na celu zoptymalizowanie procesu prowadzenia ksiąg rachunkowych. Podobnie jak to zostało podniesione powyżej, analiza przepisów Ustawy AML z punktu widzenia ich celowości nie potwierdza wprost zasadności objęcia tymi obowiązkami kategorii klientów, wobec których nie są świadczone kategorie działalności wymienione w art. 2 ust. 1 pkt 14, 15 oraz 17 ustawy AML.

5. Czy posiadanie uprawnień biegłego rewidenta (wpis w rejestrze biegłych rewidentów) ale jednocześnie niewykonywanie zawodu czyni daną osobę z mocy prawa jednostką obowiązana?
I w związku z tym, czy w każdym przypadku biegły rewident jest zobligowany do szkoleń, o których jest mowa w art. 52² ustawy AML?

Ponieważ sprawa jest szczególnie ważna, dotyczy kilku tysięcy firm audytorskich i biegłych rewidentów, będziemy wdzięczni za w miarę szybkie ustosunkowanie się do przedstawionej kwestii.

Jesteśmy otwarci na spotkanie się z Państwem i możliwość rozmowy na ten temat a także na przedstawienie bardziej szczegółowych informacji związanych z wykonywaniem zawodu przez biegłych rewidentów.

z wyrazami szacunku,

P r e z e s
Krajowej Rady Biegłych Rewidentów

Barbara Mistowska-Dragan

² Art. 52. [Szkolenia z realizacji obowiązków związanych z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu]
1. Instytucje obowiązane zapewniają udział osób wykonujących obowiązki związane z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w programach szkoleniowych dotyczących realizacji tych obowiązków.
2. Programy szkoleniowe, o których mowa w ust. 1, powinny uwzględniać charakter, rodzaj i rozmiar działalności prowadzonej przez instytucję obowiązaną oraz zapewniać aktualną wiedzę w zakresie realizacji obowiązków instytucji obowiązanej, w szczególności obowiązków, o których mowa w art. 74 ust. 1, art. 86 ust. 1 i art. 89 ust. 1.
3. Do instytucji obowiązanym będących osobami fizycznymi prowadzącymi działalność gospodarczą przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio.